

Nyhet

Arvika: Här ska EU:s massflyktdirektiv omsättas i boenden, jobb och skolor

Nyhet

Efter ett par gula kort - sämja med EU om svenska etableringsjobb

Leder

Gröna mål i en orolig tid

Nyhet

Nordisk fokus på nye job uden diskrimination

27. Mai 2022

Tema: Nyindustrialiseringen av Norrbotten

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 5/2022

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd
Nordisk ministerråd er ikke ansvarlig for
innholdet i artiklene

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Grøna mål i en orolig tid.....	3
Grøn industri: Luleå med modig satsning på att växa tre gånger så snabbt	5
Banbrytande utveckling av grönt stål i Boden	9
Machobilden av norrlänningen häftar rekryteringen av arbetskraft.....	15
Arvika: Här ska EU:s massflyktedirektiv omsättas i boenden, jobb och skolor.....	19
Nordisk fokus på nye job uden diskrimination.....	23
Efter ett par gula kort - sänja med EU om svenska etableringsjobb	24
Grusade förhoppningar vid den finsk-ryska gränsen.....	25
Gränshandel i kris - tsarens lyxmode lockar varken ryssar eller finländare i Vaalimaa.....	28
Parikkala satsar på pigor, sikar och en egenartad skulpturpark	31

Gröna mål i en orolig tid

Ett av de viktigaste målen för det nordiska samarbetet inom arbetslivsområdet är att se till att det inom arbetskraften finns kunskap och färdigheter som matchar de krav som den gröna omställningen behöver. Men nya och överraskande utmaningar måste också hanteras.

LEDER

26.05.2022

AV BJÖRN LINDAHL, CHEFREDAKTÖR

I det här numret har vi två reportage, ett från den finska östgränsen i Finland mot Ryssland och ett från Norrbotten i Sverige.

Kontrasterna kunde inte vara större. De finländare som har Ryssland som granne märker av kriget i Ukraina genom att gränsen stängts för personbilar, att ryska turister försvinner och att planerna på en ny, stor gränsstation har lagts på is. Importen av trävaror från Ryssland har stoppats, liksom rysk el och naturgas. Det finns en känsla av oro inför framtiden.

I Norrbotten är det tvärtom. I städer som Luleå, Boden och Skellefteå jobbar man intensivt med att rekrytera ny personal till en rad stora industrisatsningar med gröna förtecken. Stålverk utan koldioxidutsläpp och gigantiska batterifabriker genererar dessutom många jobb på skolor och i servicenäringarna.

Bägge regionerna har en historisk bakgrund som många tänker på i dessa dagar. Parikkala, som Bengt Östling besökt, är en kommun som delades mitt itu när Finland avstod landområden i Karelen efter Vinterkriget 1941.

Luleå, med sin utskeppningshamn för svensk järnmalm, undgick både tyska och brittiska angrepp i inledningen av andra världskriget, då Europas största järnmalmsfält var en nyckelresurs.

Idag kan två olika stålverksprojekt som minimerar koldioxidutsläppen, i stället bli en inspiration för stålindustrin i resten av världen, skriver Fayme Alm. Vår fotograf Cata Portin skildrar både det som sker i norr och öst i sina stämningsfulla bilder.

Samtidigt har Gunhild Wallin och Bengt Rolfer besökt EU-parlamentet i Strasbourg. De beskriver hur EU:s massflyktingsdirektiv snabbt antogs med stor entusiasm bland parlamentarikerna där. Sällan har en flyktinggrupp varit så välkommen som ukrainarna. Men direktivet ska också möta

en vardag, där bostäder, jobb och plats i skolorna ska ordnas fram.

- Det är bra att folk vill hjälpa till, men vi måste behandla alla rättvist och det har stuckit andra flyktingar i ögonen att ukrainarna får mer hjälp. Jag hoppas att den här flyktingvågen innebär ett paradigmskifte i synen på flyktingar och att alla får ett lika bra mottagande oavsett var man kommer ifrån, säger Johan Hellström, enhetschef vid det kommunala Arbetsmarknads- och integrationsträning, AMI, i Arvika.

Förhållandet mellan Sverige och EU har annars varit ansträngt – i alla fall på arbetslivsområdet. Två gånger har Sverige gett EU-kommissionen gult kort. Ena gången för minimilöndirektivet och den andra gången för direktivet om plattformsarbete.

Men nu har EU godkänt de svenska planerna för statligt stöd i samband med att så kallade etableringsjobb ska införas.

- Modellen med etableringsjobb gör det möjligt för Sverige att pröva nya sätt att hjälpa missgynnade arbetstagare att komma in på arbetsmarknaden, utan att snedvrida konkurrensen på ett otillbörligt sätt, konstaterade den ansvariga kommissionären Margrethe Vestager.

Vad är det som gör den nordiska modellen på arbetsmarknaden så speciell? I en värld som befinner sig i en av dessa faser när allt kan ändra sig, fortsätter förhandlingsmodellen, där parterna först blir eniga om hur verkligheten ser ut och så förhandlar utifrån det löneutrymme som finns, att ge resultat. Senast var det de 500 000 offentligt anställda i Norge som fick ett avtal.

Men det handlar också om att hela tiden sätta nya mål, som, i de nordiska arbetsministrarnas samarbetsprogram för perioden 2022 – 2024. Två av målen är speciellt relevanta i förhållande till våra reportage från Luleå och den finska östgränsen:

- Att säkra att det finns en arbetsstyrka som är anpassad till den gröna omställningen.
- Att skapa social hållbarhet i tunt befolkade områden.

Grön industri: Luleå med modig satsning på att växa tre gånger så snabbt

Det pågår ett race i norra Sverige. Med enorma investeringar i ny teknik har Nordens största land chansen att kunna mäta sig i konkurrensen med andra länder om att bli först med grön omställning. En utmaning för industrin. Och för civilsamhället.

TEMA

26.05.2022

TEXT: FAYME ALM, FOTO: CATA PORTIN

- Ingen minns en fegis.

Konstaterandet kommer från Anna Lindh Wikblad, direktör för Luleå kommun sedan 2021.

- Jag säger det varje dag. Ingen minns en fegis. Ska vi klara det här måste vi våga. Det händer så mycket och är så komplext med så många olika tidsplaner så vi behöver ta avgörande beslut på halvfärdiga beslutsunderlag. Och det måste vi göra. Annars rinner utvecklingen ifrån oss. Mod är en av våra viktigaste tillgångar just nu, fortsätter hon.

Vi befinner oss i stadshuset i Luleå där Anna Lindh Wikblad tar emot Arbetsliv i Nordens utsända. Staden ligger vid kusten i Norrbotten, Sveriges nordligaste län. En bilfärd till Haparanda med tvillingstaden Torneå på den finska sidan tar härifrån mindre än två timmar, till polcirkeln är det cirka 150 km.

Ny industristrategi för Sverige

Modet som kommundirektören syftar på är den handlingskraft inom alla kommunala sektorer hon ser som nödvändig för att kunna möta kraven på att vara en effektiv och välfungerande kommun när det i norra Sverige görs kap-

italplaceringar på sju siffriga belopp. Placeringar som ska bidra till den gröna omställningen och till nya jobb.

Det som sker här är helt i linje med den industristrategi som Sveriges näringslivsminister Karl-Petter Thorwaldsson slog fast när han så sent som i mars i år presenterade "Framtidens industristrategi". Genom att driva på denna gröna och digitala omställning "ökar Sveriges konkurrenskraft och beredskap, vi stärker Sverige samtidigt som jobb med bra villkor skapas i hela landet", som ministern uttryckte sig.

I Norrbotten är förverkligandet av denna strategi särskilt påtagligt. Här satsar de två företagen H2 Green Steel och Hybrit på att tillverka fossilfritt stål med hjälp av vätgas. I Kiruna, Sveriges nordligaste kommun, testar gruvbolaget LKAB fossilfri brytning av järnmalm. Och i Luleå testar samma företag med Reemap-projektet att återvinna gruvavfall. Här är också Facebook igång med att bygga sin tredje serverhall, den första byggdes 2011. Företagets datacenter i Luleå är nu det största i Europa, enligt uppgift från Luleås kommun.

Hoppas locka gretorna

Att Luleå kommun är tillräckligt attraktiv för att få personal till de nya satsningarna tvivlar dess direktör inte på. Genom att vara en del av den gröna omställningen kan staden dra till sig dem som Anna Lindh Wikblad kallar för "gretorna" med hänvisning till Greta Thunberg.

- Det är den typen av människor som vill hit. De som vill "rädda världen lite grann". Vi har också dem som uppskattar våra kontraster. Mörkret under vintern. Ljuset under sommaren. Konsert ena dagen. Tystnaden i skogen nästa.

Luleå är även en stad som präglas av vad hon kallar för en stor litenhet. Av kommunens nästan 79 000 invånare bor cirka två tredjedelar i denna tätort. Här går det att ta sig överallt på tio minuter, säger Anna Lindh Wikblad, och förklarar folklivet på stadens gågata med att det från kommunens sida varit ett medvetet val att begränsa antalet externa handelscentrum utanför stadens mitt.

- Kommunen har varit envis och klarat balansen i handeln väldigt bra genom att planerat smart och vågat ta ställning. Handeln kan konkurrera ut sig själv utan åtgärder, säger hon.

Som utbildad civilingenjör inom samhällsbyggnadsteknik vid Luleås universitet och med erfarenhet av att arbeta som samhällsplanerare och projektledare här i kommunen vet Anna Lindh Wikblad vad hon talar om.

- Att bygga samhälle är drivkraften, det är roligast av allt, säger hon, som från början inte var norrbottning utan har sin bakgrund i Västerbotten, länet rakt söder om Norrbotten, född och uppvuxen i Skellefteå, kommunen som går först i den svenska omställningen.

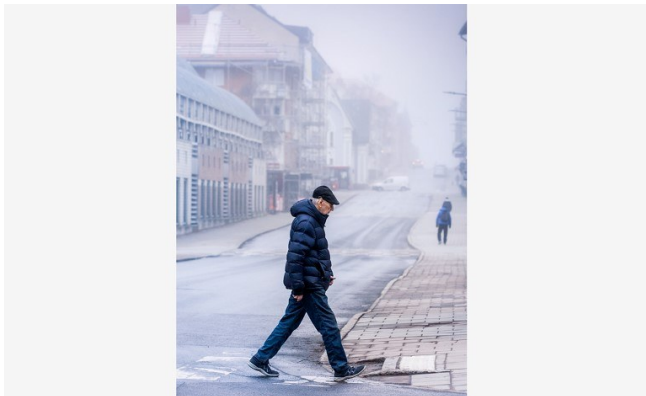
- Jag följer noga vad som sker där för att se vad vi kan lära av dem, säger hon.

Faktor 3

För Luleås del är mod en(1) viktig parameter för att Luleå ska bli den hållbara och attraktiva kommun som ska locka stora mängder arbetskraft till etableringarna och expansionerna som sker i regionen. En annan är det som Anna Lindh Wikblad och kommunen kallar för Faktor 3. Ett begrepp som växte fram efter att kommunstyrelsen i oktober 2021 valde att flytta fram de övergripande målen från 2050 till 2040.

Beslutet togs utifrån att de stora satsningar som sker i samband med att den gröna omställningen kräver inte mindre än 100 000 nya jobb i norra Sverige. Av dessa beräknas 27 000 vara primärrekryteringar och de övriga jobb som dessa första rekryterade kommer behöva ha tillgång till. Det handlar om personal till skolor, sjukvård, transporter etcetera.

- Med de stora satsningar som är på gång och med dem de nya jobben, måste vi som samhälle leverera samma omställning i samma hastighet. Därför blev målen tio år framåt i tiden, säger kommundirektören.

Det är inte alltid så lätt att se i gatubilden att Luleå står inför en industriexpansion som saknar motstycke.

Tio år tidigare lagd målsättning innebär en tempoökning att hantera på bredden för kommunen. Dels för att de aktörer som kommer hit ska kunna göra sin gröna omställning. Dels för att demokratins kvarnar ska kunna snabbas upp, säger Anna Lindh Wikblad, och fortsätter:

- Allt i kommunen ska bli tre gånger så stort och att utvecklingen och besluten ska gå tre gånger fortare än vad de tidigare gjort, förklarar hon och ger som exempel den nödvändiga befolkningsökningen.

- I snitt har kommunen ökat med 400 personer per år den senaste tiden. Med omställningen behöver vi Faktor 3, så att ökningen blir 1 200 per år, säger hon.

Tätare relation till näringslivet

Ett av de politiska satsningsområdena i Luleå är relationen mellan kommun och näringsliv. Där behöver kommunen vara mer på plats och ha en agil metodik för att se vilka förbättringar som behöver göras, berättar kommundirektören.

Hon trycker särskilt på vikten av att bygga förtroende med företagarna, träffa dem och poängtera att de är de viktigaste ambassadörerna för kommunen, de som redan finns här. Det gäller även tjänsteföretag och underleverantörer, inte bara vad Anna Lindh Wikblad kallar för "megaindustrierna". Kommunens arbetsgivarmärke är "Alla spelar roll".

- Vi arbetar med nya dialogformer för att se över hur bemötandet gentemot näringslivet och myndighetsutövandet behöver ställas om. Det har vi gjort under ett år och ska med hjälp av en insiktsmätning följa upp hur det går, säger Anna Lindh Wikblad.

Bort med stuprören

Ytterligare en utmaning för kommunen är eliminera stuprörsmodellen inom kommunen när dess utveckling nu ska ske tre gånger så fort.

En stuprörsmodell är en struktur där enheterna har parallella system med egna medarbetare och chefer, som inte be-

höver samarbeta med de andra enheterna. En vertikal struktur som inte gynnar horisontella processer.

- Vi löser ingenting i stuprör. Istället måste vi generera nytt för varandra inom kommunen och få reda på var konfliktytorna finns. Stuprören är ett hot där man endast klarar att arbeta med en sak i taget, säger Anna Lindh Wikblad.

Det handlar om att våga visa förmågan att lägga de komplexa frågorna på bordet samtidigt och att sätta samman kompetenser som normalt inte sitter ihop, hävdar hon, samt att det inte går att slåss om vilka värden som är viktigast utan vilka värden som kan samexistera.

Vi kan bli skräckslagna av riskerna, men vi kan inte sluta förhandla bara för att det är svårt. Går det åt pipsvängen ska vi ha modet att braka ihop, men det är oftast i mellanrummen som innovationen sker. Och skulle vi hamna i diket går det att backa. Lyckas vi inte fullt ut så lyckas vi en bit, men vi kan inte sluta agera bara för att det är svårt. Vi måste ut i ytterkanterna och kan inte en enda dag tvivla på att omställningen är möjlig, säger Luleås kommundirektör

Samverkan också för länet

Även Norrbottens landshövding agerar utifrån samverkan och nya modeller. Hon heter Lotta Finstorp, tillträdde sin tjänst i februari 2021 och är liksom Sveriges andra landshövdingar utsedd av regeringen för att följa vad som sker i länet och informera om behoven.

- Jag känner det som en stor mission att hålla ihop länet när flera stora industriella satsningarna nu etableras längst kusten. I Älvsbyn och i Arjeplog har vi biltestföretag som är viktiga i den gröna omställningen eftersom de testar bilbatterier i arktisk miljö. I Älvsbyn har vi också Polarbröds bageri som har ett eget vindkraftverk för att bli självförsörjande med el, säger landshövdingen.

Lotta Finstorp tar emot Arbetsliv i Nordens utsända i Norrbottens residens. Luleå är residensstad för ett län vars storlek motsvarar nästan en fjärdedel av hela Sveriges yta. Här rör vi oss på de stora vidderna, de vidsträckta områdena som i marknadsföringssammanhang ibland kallas för The Swedish Arctic.

Stora naturområden är inte en bristvara i Norrland.

- Det är i norra Sverige som vi ska lösa klimatutmaningarna. Det är här som den gröna revolutionen sker, men ibland verkar intresset större från andra länder än vad det är från övriga Sverige. Det är som om Norrbotten ligger i dvala, men inget kunde vara mer fel, säger Lotta Finstorp.

The Green Wonder

Satsningarna på grön omställning uppe i norr har däremot rönt internationell uppmärksamhet. Så pass mycket att Lotta Finstorp fått ta emot flera diplomater och andra besökare från när och fjärran sedan hon tillträdde sitt ämbete i februari 2021.

Norges ambassadör har varit här. Liksom Danmarks. Och ambassadörerna för Frankrike, Indonesien och Japan. Samt 22 av EU:s 27 ambassadörer som var här tillsammans. De har alla kommit för att få veta hur The Green Wonder ska gå till. Det är ju en satsning som ska reducera utsläppen av koldioxid och skapa fler hållbara produkter och processer. Och så alla dessa nya jobb, säger landshövdingen, och konkluderar:

- Övriga världen vet att det är här som den gröna omställningen sker, men det tycks vara mer anonymt i Sverige.

God nationell publicitet har däremot Skellefteå i Västerbotten, länet rakt söder om Norrbotten, fått. Staden har skapat rubriker med sitt i positiv bemärkelse spekulativa kulturhus och med bygget av Northvolts batterifabrik. Rubriker eller ej. Det som sker, sker i den stora klimatomställningens namn. Också i Norrbotten.

Samtal med acceptans

Att genomföra en samhällsomställning med stora investeringarna i industri och personal kräver samordning – på flera nivåer. Lotta Finstorp har därför utvecklat ett nätverk hon övertog från förra landshövdingen.

Det nya nätverket kallas AGON – Accelererad grön omställning i Norrbotten. Dess medlemmar är personer med höga positioner från 13 olika verksamheter. Dessutom ingår den av regeringen utsedda samordnaren för samhällsomställning

vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten.

- Det blir intressant när verksamhetsutövarna, försvarmakten och kommunerna möts. Medlemmarna i nätverket har de högsta positionerna i sina respektive verksamheter. I nätverket finns en acceptans som är viktig för ömsesidig samverkan, säger landshövdingen.

När medlemmarna var sjätte vecka slår sig ner kring bordet hos landshövdingen är det för att diskutera vad som skett sedan senast de såg samt hur de kan samverka för att göra effektivisera den gröna omställningen – för industrin och för civilsamhället.

- Jag är socionom och har alltid satt människor som behöver prata med varandra kring ett bord. Vi som är berörda av denna enorma omställning måste tänka i helheter och längre än de snabba processerna. Det vi talar om är de goda skeendena och så frågar vi oss om vi kan vi jobba annorlunda. Vi är helt enkelt aktörer som söker nya samarbetsformer. Samverkan är viktig, säger Lotta Finstorp.

Att den stora nyindustrialiseringen sker just i norra Sverige är inget som förvånar landshövdingen. Hon ser här ett entreprenöriellt förhållningssätt att likna vid den småländska Kamprad-andan och liknar industrialismens 2.0, som hon kallar den gröna omställningen, vid den första.

- Allt fanns här då och finns här nu. Naturtillgångar och människor beredda att hugga i och kroka arm, säger Lotta Finstorp och hänvisar till Bankhallen i gamla riksdagshuset i Stockholm.

- I taket finns två stora fresker som visar vem som byggde Sveriges välstånd. Den ena visar södra Sverige med sitt jordbruk. Den andra norra med sin skog, sin malm, sina vatten drag. Norra Sverige har levererat till svensk välfärd i flera hundra år och kommer fortsätta göra det, säger Norrbottens landshövding.

Banbrytande utveckling av grönt stål i Boden

Storproduktion av fossilfritt stål är spjutspetsen i den gröna omställningen i norra Sverige. Satsningen ska minska klimathotet och möta omvärldens behov av hållbarhet. Med den följer många nya jobb och behov av fler bostäder.

TEMA

26.05.2022

TEXT: FAYME ALM, FOTO: CATA PORTIN

Det är svårt att med blotta ögat uppskatta var det börjar och var det slutar – området där H2 Green Steel vill bygga sitt stålverk med måtten 1 x 2 kilometer exklusive ett grönområde som företaget föreslagit efter dialog med olika myndigheter.

- Grönområdet är för att freda groddjur och värdefulla växter, men kan även bli en tillgång för personalen och närboende, säger Erik Bohman, affärsområdeschef på företaget.

Skog blev till kalhygge efter att kommunen nyligen röjt och banat väg för nybyggnation. Det är här som Arbetsliv i Nor-

dens utsända står tillsammans med Erik Bohman och ser ut över de norrländska vidderna runt Boden, en kommun som ligger i inlandet, granne med Luleå kommun. Härifrån är det cirka 130 km till finska gränsen.

Redo att börja bygga

Så fort alla tillstånd är klara kommer H2 Green Steel att sätta spaden i jorden för att bygga verket som med vätgas och i stor skala ska producera det som kallas fossilfritt stål. På sin webbplats förtydligar H2 Green Steel:

"Vårt gröna stål reducerar utsläppen av CO₂ med cirka 95 procent jämfört med traditionell ståltillverkning, och på sikt är vårt mål en helt fossilfri tillverkningsprocess."

- Vi har skickat in miljötillståndsansökan och vill helst börja bygga så snart vi fått en byggnadsdom som är en del av den större tillståndprocessen. Det är det som vi planerar för. Skulle det visa sig att det inte blir så, finns en plan för det också, säger Erik Bohman.

Tekniken att framställa fossilfritt stål existerar sedan tidigare på andra håll, men endast i mindre skala.

Hållbarhet i många former

Erik Bohman är född och uppvuxen i Fagersta, 170 kilometer norr om Stockholm, medan båda hans föräldrar kommer från Norrland. Men det var andra faktorer än släktkänsla som gjorde att han valde att arbeta med H2 Green Steels anläggning uppe Norrbotten, Sveriges nordligaste län.

- Jag jobbade med stål tidigare för ett annat företag och där hade vi börjat laborera med vätgas för att få ned koldioxidutsläppen. När jag träffade några av initiativtagarna till detta projekt som är så banbrytande på så många olika sätt kände jag att det skulle vara väldigt spännande att ansluta, säger han.

Det som Erik Bohman kallar banbrytande är enligt honom själv tekniken, hållbarhetsperspektivet, att skapa produkter som det visat sig finnas en stor efterfrågan på utan att det finns ett egentligt utbud och ambitiösa miljökrav. Dessutom:

- Vi vill vara en del av samhället i stort. Vara med som positiv kraft med hållbarhet i alla dess dimensioner. Inte bara ur klimatperspektivet utan även med social hållbarhet, säger han.

H2 Green Steel bildades 2020. Initiativtagare och största ägare är investeringsbolaget Vargas som även är medgrundare till och en av de största ägarna i Northvolt, företaget som bygger en batterifabrik i Skellefteå i Västerbotten, länet rakt söder om Norrbotten.

Erfarenheter som Vargas gjort i Skellefteå kommer till nytta i Boden, berättar Erik Bohman. Det är hans och stålföretagets svar på hur deras tidsplan kan vara så snäv, företaget räknar med att vara igång med storskalig produktion 2025. Under förutsättning att energin som ska driva anläggningen har fått den infrastruktur den behöver för att bli tillgänglig för stålverket.

Energin finns

- Vi menar att energin finns. I älvar, i vinden, så den är inte vårt bekymmer. Vårt bekymmer är att få fram den till anläggningen så att den blir tillgänglig där vi behöver den. Det är överföringskapaciteten som tar tid att få på plats, säger Erik Bohman.

Av svenska regeringen har myndigheten Svenska kraftnät fått tillåtelse att investera 8,4 miljarder kronor i elnätsinvesteringar och kraftstationer längs kusten i Norrland med anledning av den gröna expansion som sker där.

- Det är bara vår partners som Svenska kraftnät som kan lösa det, de är ansvariga för nätet och det arbetet går bra, säger Erik Bohman.

För att kunna producera stål krävs malm. Malm bryts i gruvor och enligt Erik Bohman har Norrbotten Europas största fyndigheter av järnmalm.

- Bra om vi kan köpa malm nära där vi behöver den, men går inte det får vi importera från andra länder. Kanske från Brasilien säger han, och utesluter både Ukraina och Ryssland som säljare av malm.

Ännu en satsning

H2 Green Steel är inte ensamma i Sverige om att vilja producera fossilfritt stål. Konkurrenten heter Hybrit, en akronym för "Hydrogen Breakthrough Ironmaking Technology". Bakom företaget står stålkoncernen SSAB, gruvbolaget LKAB och energiföretaget Vattenfall.

Hybrits pilotanläggning i Luleå.

Liksom H2 Green Steel baseras Hybrits affärsmodell på att vätgas används i stålproduktionen för att minska den stora mängd koldioxid som de traditionella stålverken med kol och koks släpper ut.

Hybrit har en pilotanläggning i Luleå. Enligt egen uppgift har företaget därifrån redan gjort en första leverans av fossilfritt stål till en kund.

För H2 Green Steels del dröjer leveranser. Däremot har de enligt ett pressmeddelande från 10 maj i år säkrat stålorderar för en summa som motsvarar hälften av den årsproduktion anläggningen i Boden ska åstadkomma från år 2025. Det handlar om kontrakt värda över 100 miljarder svenska kronor. Köparna är bland andra BMW, Electrolux och Scania.

Ny personal

Sammanlagt kommer bygget av H2 Green Steels stålverk att i olika insatser behöva 4 000-5 000 personer, spår Erik Bohman. När anläggningen står färdig och producerar det fossilfria stålet kommer bemanningen bestå av mer än 1 500 personer.

Den dominerande yrkesgruppen kommer vara operatörer av olika slag. Det kommer även att finnas många anställda som arbetar med säkerhet och hållbarhet liksom med olika typer av automatisering och digitala lösningar, berättar Erik Bohman och fortsätter:

- Svårast att rekrytera blir kanske de som ska jobba med vätgasen och med reduktionen av järnmalm. Det är en teknik som inte finns i Europa idag, så vi får nog rekrytera från platser där den är vanligare.

Parallellt med den internationella rekryteringen räknar Erik Bohman med att H2 Green Steel även kommer anställa personer från lokalområdet.

Lokal kunskap

- Faktum är att det bor många människor i stålverkets närhet. En timmes radie med bil runt Boden fångar du in Luleå och även andra tätorter. Här finns en lång tradition och mycket kunskap som rör gruv- och stålindustrin, så kanske går det att rekrytera en del av personalstyrkan lokalt, säger han.

Erik Bohman tror också att rekrytering kan komma att ske av personer som exempelvis idag arbetar inom vården och vill provat något nytt.

- Vår anläggning kommer inte präglas av tunga lyft och hårt arbete som traditionellt har förknippats med stålverk. Här är det inte styrka som premieras utan precisionsarbete. Vi kommer göra medvetna val och styra mot diversifierade grupper inklusive jämvikt mellan könen, säger han.

Även om det blir en viss lokal rekrytering till stålverket kommer den stora majoriteten av arbetskraften att komma från andra delar av Sverige, Norden, och andra delar av världen, eftersom det i Norrbotten är ont om personer som går utan arbete.

Låg arbetslöshet i utvecklingslänet

Arbetslösheten i Norrbotten är en av de lägsta bland Sveriges 21 län. Tillsammans med Halland hamnar Norrbotten på fjärde lägsta plats. Det är endast Västerbottens, Jämtlands och Gotlands län som har lägre arbetslöshetstal. Uppgiften kommer från statliga Arbetsförmedlingen, en verksamhet Marita Lundgren ansvarar för i hela i Norrbottens län.

- Tittar man på Arbetsförmedlingens fördelningsmodell, hur våra resurser fördelas, så är en av parametrarna arbetslöshet. Alltså går inte de största resurserna till Norrbotten. Det är i sig en utmaning när man jobbar i ett utvecklingslän, säger hon.

Arbetsförmedlingen fick i december förra året ett regering-supdrag om kompetensförsörjning vid större expansioner och etableringar. I det omnämns Norrbotten och Västerbotten och den stora omställning till fossilfri produktion som sker i regionens basindustri.

- Vi ska i en återsrapport den första juni ge besked om hur vi på lokal, regional och nationell nivå tar oss an uppdraget framåt, säger Marita Lundgren.

Digital plattform med internationell räckvidd

Ett lokalt initiativ som arbetar med rekrytering till norra Norrland är T25. Det står för 25 000 nya talanger på fem år till Norrbotten och Västerbotten.

Samarbetsprojektet bildades 2019 mellan Luleå Tekniska Universitet och flera stora bolag som stålkoncernen SSAB, gruvbolaget LKAB, metallföretaget Boliden och mjukvaruföretaget Mobilaris.

Ur T25-samarbetet föddes en kompetensdatabas, kallad Minddig. På nätsidan hittar inte bara användaren jobbanonser utan också en mängd användbar information för dem som har ringa eller inga kunskaper om norra Sverige.

Där finns till exempel information om den gröna revolutionen och några norrländska städer, hur livet i "Swedish Arctic" är, förslag på olika vildmarksäventyr samt vilka företag som är verksamma här.

Men det finns även andra lokala initiativ som arbetar med kompetensförsörjning.

Ensam är inte stark

Luleå och Boden har börjat samarbeta för att möta den ökande efterfrågan på kompetent personal.

Samarbetet utgår från den modell för kompetensförsörjning som arbetsmarknadsförvaltningen i Luleå kommun skapat med namnet Kompetenslotsen. Modellen bygger på fyra ledord: samordna, samverka, lotsa, utveckla.

Viktor Kåreborn och Björn Markinhuhta, rekryteringsstrateger i Luleå.

- Vi räknar med att den gröna omställningen kommer skapa 15 000 nya jobb i vår region. Siffran inkluderar dem som bygger och arbetar i de nya fabrikena och de nya jobb som de i sin tur alstrar till exempel inom skola, transporter, handel, vård och omsorg, säger Viktor Kåreborn, en av de två rekryteringsstrategerna som Arbetsliv i Norden träffar på Arbetsmarknadsförvaltningen i Luleå.

Kompetensprojektet försöker knyta hop stad och land och har därför ringat in nya arbetstillfällen på kartan för att kunna mäta pendlingsavstånd.

- Det är ett nytt tänk, som växer fram, säger Björn Markinhuhta, också han rekryteringsstrateg.

För att öka attraktionskraften hos arbetssökande behöver de två kommunerna bli bättre på att visa fram de fördelar som finns med att leva och arbeta i regionen, anser de två rekryteringsstrategerna.

- Här i Luleå och Boden har vi en stor variation av bra och intressanta yrken. Myllan av SME är också god, så det finns en bredd av olika sysselsättningsmöjligheter, säger Viktor Kåreborn.

Matchning i högsätet

Björn Markinhuhta arbetar främst med lärlingsutbildningar. För att fånga upp kompetensbehoven besöker han företag runt om i Luleå och Boden som är i full produktion. Med dem diskuterar han vilka utbildningsupplägg som skulle kunna matcha det som efterfrågas.

Runt Boden och Luleå finns mindre kommuner som på egen hand inte klarar att skapa efterfrågade utbildningar.

- Vi har ett samarbete inom Vuxenutbildningen som kallas Femkanten. I det ingår förutom Bodens och Luleås också i Piteås, Kalix och Älvsbyns kommuner, säger Björn Markinhuhta.

De som antas till utbildningarna har olika bakgrund och får därför individuella utbildningsplaner.

Nytt jobb som rörmokare

Just nu pågår lärlingsutbildningar för fordonsmekaniker, VVS-montörer, fastighetstekniker och fastighetsskötare i en stor utbildningshall i Kallax, alldeles intill Luleå flygplats.

När Arbetsliv i Norden kommer dit står en Audi upphissad några meter upp i luften och vid ett badrum håller Moa på att montera en böj till ett handfat.

- Arbetet är mycket roligare än vad jag trodde det skulle vara och inte alls särskilt skitigt. Och så är det givande att bygga och att jobba med konstruktioner som kräver montering, svetsning och lödning, säger hon.

Utmaningen är noggrannheten som krävs för att alla delarna ska fungera, men samtidigt värd att kämpa med, tycker hon.

- Jag arbetade innan på en flyttfirma, men det blev för tungt. I framtiden vill jag jobba som rörmokare i Luleå där jag bor. Det saknas sådana så jag vet att jag kommer få jobb inom det som jag utbildar mig till, säger Moa ?

Satsar på de som redan finns

I Luleå och Boden finns en kompetensreserv på cirka 3 000 personer säger Viktor Kåreborn, och fortsätter:

- Så många som möjligt av dem ska ut i arbetslivet. Och så har vi många studenter på LTU, som vi vill stannat kvar när de är klara med sin utbildning, säger Viktor Kåreborn.

Dennis utbildar sig inom rättsvetenskap, vilket kvalificerar honom för ett jobb som handläggare inom offentlig förvaltning.

En student som redan bestämt sig för att stanna i Luleå är Dennis, som sitter på stadsbiblioteket och pluggar.

- Jag läser rättsvetenskap på LTU och har bott här i Luleå i åtta år, säger han.

Utbildningen kvalificerar honom för ett jobb som handläggare inom offentlig förvaltning.

Kulturutbudet

Ursprungligen kommer Dennis från Stockholm. En stad med kaféer som är specialiserade på olika typer av rostat kaffe och har stadsdelar med bagerier i varje gatuhörn.

- Vad jag däremot saknar är det breda kulturutbudet som finns i Stockholm även om de stora artisterna också kommer hit till Luleå, säger han.

Norrbotensteatern hör till det lokala kulturutbudet i Luleå.

Dennis trivs i staden han studerar i. Det har därför inte varit svårt att fatta beslutet att fortsatt ha Luleå som bostadsort. Dessutom räknar han med att få jobb här.

- Luleå är en stad med innovationslust. Den är öppen för nya idéer. Dessutom växer hela bygden, säger Dennis?

Hans bild stämmer inte alls med den han ibland får höra, den av "trötta Norrland", poängterar han.

Bostadsfrågan löst till vidare

Dennis första bostad i Luleå var ett studentrum som han flyttade in i samtidigt som han började studera på LTU.

Efter att ha träffat sin partner blev de efter en tid sambos i hennes lägenhet. Där bor de fortfarande, nu tillsammans med det gemensamma barnet.

- För en barnfamilj är Luleå en trygg stad att bo i. Den försöker vara den lilla storstaden och lyckas ganska väl med det, säger han.

Dennis och hans familj vill flytta till en större bostad, men avvaktar för att se hur läget är när Dennis om två terminer är färdig med sin kandidatexamen, om de då ska hyra eller köpa.

Plats för nya invånare

I Luleå, grannkommun till Boden, känner sig Anna Lindh Wikblad som kommundirektör väl förberedd på nya invånare. Planen för Luleås bostadsbyggande fungerar, menar hon. Anledningen är att kommunen upptäckte tillväxthämmande faktorer kring byggandet av bostäder i samband med flyktingströmmen 2015 och blev tvungen att göra stora insatser.

- De lever vi gott på nu. Vi har ett bra läge för bostadsplanering med stor potential och kan växla upp tre gånger snabbare för att bli tre gånger större, säger hon.

Bostadsbyggandet i Luleå ska vara hållbart på bredden med cirkulära system och hög energieffektivitet och också fokusera på trygghetsfrågorna för att även skapa social hållbarhet, säger Anna Lindh Wikblad, och fortsätter:

- Vi ska visa att vi ligger i framkant i hur vi bygger hållbara samhällen i den här arktiska miljön, dela våra värderingar och göra vårt jobb.

Stigande bostadspriser

Arbetsliv i Norden går på en lägenhetsvisning och får träffa Daniel Larsson, franchisetagare och fastighetsmäklare hos Svensk fastighetsförmedling i Luleå och Gällivare. Han har arbetat som fastighetsmäklare sedan 2007 och infödd norrbottning.

Daniel Larsson, fastighetsmäklare hos Svensk fastighetsförmedling i Luleå och Gällivare.

Lägenheten ligger i stadsdelen Varvet, ett område i centrala Luleå med många trevåningshus från 1950-talet. Första frågan handlar om prisläget.

- Priset på bostadsrätter i Luleå började öka i mitten av 1990-talet efter att ha legat på en relativt låg nivå. Efter några dippar som vid finanskrisen 2008 ser vi nu en stadig ökning av priserna, säger han.

Från att det tidigare mest varit norrbottningar som Daniel Larsson haft visningar för möter han nu allt fler presumtiva kunder från övriga Sverige och från andra länder, främst Norge, Finland och Danmark.

- De ska till exempel arbeta på Facebooks serverhall som ligger här i staden, på olika byggen eller inom sjukvården. Eller så ska de börja studera på universitetet och behöver en bostad, säger Daniel Larsson.

Han berättar om stadsdelen Kronandalen, kallad Kronan, tidigare Luleås luftvärnsskårs kasernområde. Här byggs det nya bostäder, främst hyresrätter och villor. Antalet invånare i området kommer därför att stiga från omkring 2 000 till mellan 6 000 och 7 000.

Nya bostadsområden utvecklas nu på flera platser i Luleå.

- Kommunen har en bra plan för sitt bostadsbyggande i alla fall när det kommer till lägenheter. För villor saknas det mark och det är villapriserna som sedan en tid tillbaka ökar mer än priserna för bostadsrätterna, säger Daniel Larsson.

Daniel Larsson ser ljust på framtiden. Ökar efterfrågan på bostadsrätter och villor ser han inga problem med att växla upp. Luleå tekniska universitet har en tvåårig fastighetsmäklarutbildning, så att utöka personalstyrkan skulle inte vara något problem, säger han.

Machobilden av norrlänningen häftar rekryteringen av arbetskraft

Med geväret på ryggen, prillan med snus under läppen och en föråldrad kvinnosyn far han fram på sin skoter. Bilden av den primitive norrlänningen etsade sig fast hos många som såg långfilmen Jägarna.

TEMA

26.05.2022

TEXT: FAYME ALM, FOTO: CATA PORTIN

En föreställning att slåss mot när norra Sveriges nu söker dem som ska genomföra den så kallade gröna revolutionen. Eller kan den fördomsfulla bilden av norrlänningen – eller för den delen landsbygds mannen – vara på väg att förändras?

Det är lättare att rekrytera från andra länder än från södra Sverige – både till Luleå tekniska universitet och till de arbetstillfällen som Norrbotten erbjuder.

Ett påstående Arbetsliv i Nordens utsända får höra mer än en gång under reportageresan till Norrbottens län, till ytan större än Österrike. Frågan ställs på sin spets när den stora samhällsomställningen även kallad den gröna revolutionen som industrin i norra Sverige ska bli en realitet.

Är det Rolf Lassgårds rollfigur från långfilmen *Jägaren* som ska locka ny arbetskraft till Norrbotten? Nej, säger Lotta Finstorp, som vill ha en diversifierad arbetsmarknad. Foto: Sophie Odelberg/TV4/C More och Lule-bild.

Omställningen kräver arbetskraft. Länet arbetskraft som väljer att bli norrbottningar.

- Vi kan inte bygga samhällen med fly in fly out, säger Lotta Finstorp, Norrbottens nuvarande och även dess första kvinnliga landshövding.

Det är i residenset vi ses. Den gula träbyggnaden från 1850-talet tronar mitt i Luleå, Norrbottens residensstad. Här tar landshövdingen emot gäster från när och fjärran. Residenset är också Lotta Finstorps bostad sedan februari 2021 då hon tillträdde som landshövding. Hon fortsätter:

Det är bofasta vi behöver. Människor som både vill arbeta och leva här, så att länet får fler invånare. Ska vi lyckas med det behöver bilderna av norrlänningarna förändras. Långfilmen *Jägarna* befäste stereotypen av den manlige norrlänningen. Det har fått negativa konsekvenser för rekryteringen.

Mörk skog, tuffa män och kvinnor i långfilmen Jägarna. Foto: Sophie Odelberg/TV4/C More

Filmen fick biopremiär 1996, en uppföljning kom 2011 och under 2017 spelades den första säsongen av teveserien *Jägarna* in. Till Sveriges Radio sa då huvudrollsinnehavaren Rolf Lassgård bland annat att "den här gången är det inte lika mycket de rutiga skjortornas värld" och att "krogen ser inte ut som en timmerkoja där bara grabbar sitter och dricker utan det är vanliga restauranger".

En dusch till kvinnorna räcker inte

Rekryteringarna som behövs för att den gröna revolutionen ska kunna genomföras är stora till antalet, för att inte säga enorma. Norrbottens och Västerbottens behov av nyanställningar till nyetablerade företag och till etablerade företag som väljer att expandera är 100 000 personer.

Beräkningen utgår från direktrekryteringar av 27 000 nya arbetstillfällen inom industrin och med nästan tre gånger så många till så kallade sekundära rekryteringar inom skola, vård, omsorg, transport etcetera. Ska nivån nås gäller det att våga bryta gamla gränser, anser Lotta Finstorp.

- Moderna människor vill inte bosätta sig på en plats med en förlegad världsbild där det inte finns kvinnliga chefer. Så vad Norrbotten behöver är en mycket mer diversifierad arbetsmarknad om vi inte vill att tjejrna fortsätter gå till vårdyrkena och killarna till fordonsbranschen. Men då räcker det inte att säga att nu har vi en dusch för kvinnorna. De krävs mer än så, säger hon.

Lön som en karl

I Sverige minskar löneskillnaden mellan kvinnor och män, men kvinnors lön var år 2020 i genomsnitt 90,2 procent av mäns, skriver Medlingsinstitutet.

Jag försöker lyfta jämställdhetsfrågor utifrån perspektivet att få folk att flytta hit. Lönerna är ojämställda här i Norrbotten liksom i Sverige, men vill man kan man rätta till det och för vår del handlar det om ren överlevnad, säger Lotta Finstorp.

Lönefrågan visar sig bli alltmer akut för en region med stora rekryteringsbehov. Dagens Nyheter skriver 2022-05-17 och med hänvisning till Arbetsförmedlingen att det finns 1 123 obesatta underskötersketjänster i Norrbotten när artikeln skrivs. Den berättar också om en undersköterska som tidigare jobbat inom hemtjänsten gått till gruvbolaget LKAB för att där köra, koppla och växla lok på malmбанan. Den direkta ekonomiska vinsten blir för hennes del omkring 10 000 kronor mer i månadslön efter att skatten är dragen.

Schablonerna måste ändras

Lönerna är en av flera faktorer som påverkar jämställdheten och därmed attraktionskraften som kan påverka inflyttningen till Norrland. Det finns fler. När Luleå tekniska universitet förra året genomförde en kompetensinventering som sammanfattade utmaningar och potentiella lösningar för arbetsmarknadsregionen Boden-Luleå blev första förslaget på lösning till den könssegregerade arbetsmarknaden och utbildningsutbudet följande:

"Strategiskt och operativt aktivt arbeta med normer, värderingar och jargon på arbetsplatser behövs."

Problematiken är inte unik för denna region, men formuleringen visar att landshövdingen inte är ensam om att vilja se förändringar på den norrbottniska arbetsmarknaden.

Förändringsvindar blåser åter i Sverige

Det har gått några år sedan långfilmen Jägarna fick publiken att strömma till biograferna, så många som 800 000 lär ha sett den i biosalongerna. Hur ser bilden av norrlänningen ut idag?

Arbetsliv i Norden ringde upp Po Tidholm, författare och journalist som även gjort en teveserie "Resten av landet", den sändes 2016. I den berättar han "om en landsbygd i förändring och träffar människorna som envisas med att bo där. På gott och på ont." som SVT formulerade det i sin programpresentation.

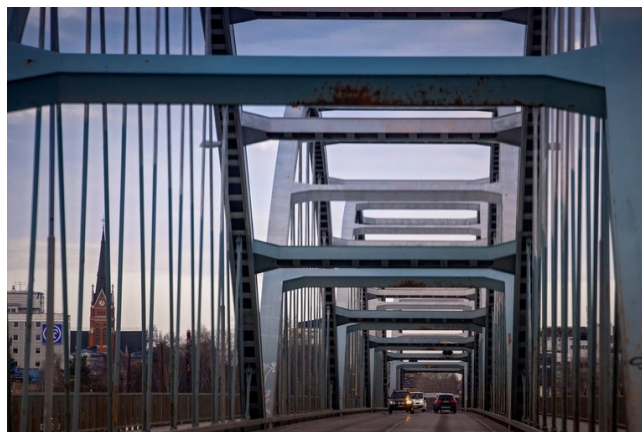
Po Tidholm börjar med en tillbakablick när Arbetsliv i Norden frågar om bilden av landsbygds mannen.

- Den enda kontraurbaniseringsvåg vi haft i Sverige sedan 1800-talet när vi började mäta flyttströmmar är gröna vågen under 1970-talet när fler flyttade till landsbygden än till storstäderna. Då tänker man varför blev det så? Det hade såklart med den tidens värderingar att göra. Många var trötta på betongsamhället som Socialdemokraterna byggt upp under 30 år. Det var heller inte många som tyckte att miljöprogrammet med de nya bostäderna var så roligt utan såg det som miljöförstöring, säger han.

I Stockholms län och Västra Götalands län, där landets andra största stad Göteborg ligger, har nettoutflyttningen ökat de senaste åren - en trend där fler väljer småstadslivet och

landsbygden framför storstadslivet, vilket Po Tidholm tolkar som en värderingändring.

- Under de senaste två åren är det fler som flyttat ut från storstäderna än under 1970-talet. Man betraktar inte det urbana livet som det enda värdiga livet, det finns andra värden som också har betydelse, säger Po Tidholm.

Bergnäsbron som leder till Luleå är en öppningsbar klaffbro över Lule älv som när den invigdes 1954 var Sveriges näst längsta bro.

Han tror att orsaken är att något liknande det som ägde rum under 1970-talet också skedde under pandemin.

- I städerna fanns större risk för smittspridning. Och när man inte kunde gå på bio, teater eller på restaurang var städerna inte längre så roliga.

- Dessutom fanns det i vissa grupper ett engagemang för miljöfrågor och intresse för att kunna odla sin egen mat. Det här förstärktes av vad som hände i Ukraina. Känslan av att kunna råda sig själv i händelse av krig ökade, säger Po Tidholm.

En annan aspekt som Po Tidholm framhåller är att individens lycka och framgång under de senaste 40 åren i Sverige fått stort utrymme.

- I städerna kan man bo i kluster på statusplatser och mäta sin kompetens mot andras. Det är starka argument kopplat till högstatus.

Vad Po Tidholm nu ser är en uppskattning av andra egenskaper människor kan ha och som går att utveckla på landsbygden. Som förmågan att odla, att ägna sig åt byggnadsvård och att ha olika kompetenser som har med hantverk, kropp, händer att göra.

Maria Backlund studerar tekniskt basår på LTU och är därmed mitt i prick för den sortens arbetskraft som behövs i Luleå.

- Det har nog lett till uppvärdering av landsbygden som kraft. Där finns de meningsskapande sammanhangen. Vi har till exempel alltid vetat att grönsakerna och råvarorna kommer från landsbygden, När vi framställa dem själva har arbetet uppdaterats och därmed platsen. Landsbygdsbon ses inte längre lika mycket en loser.

Inga fler hukande kvinnor

Loser eller ej. Även om Jägarna som teveserie modifierat föreställningen av norrlänningarna förekommer det schabloner i teve som landshövdingen anser håller kvar bilden av det ojämslida länet. Med en tydlig vink till SVT säger landshövdingen:

- De får sluta upp med att visa bilder på den hukande norrländska kvinnan på spark i snöstorm längs en landsväg. Det är en föråldrad bild och kan inte visas längre om vi ska klara av att rekrytera tusentals nya invånare. Och det ska vi.

Arvika: Här ska EU:s massflyktdirektiv omsättas i boenden, jobb och skolor

I maj 2022 är tolv och en halv miljoner ukrainska medborgare på flykt. Fem och en halv miljoner har passerat hemlandets gränser och omfattas av EU:s massflyktdirektiv. 134 av dem har kommit till Arvika i västra Värmland, som nu har slutit avtal med Migrationsverket om långtidsboende.

NYHET

26.05.2022

TEXT: BENGT ROLFER OCH GUNHILD WALLIN

I början av mars rullar det in två bussar i Arvika. Genom ett privat initiativ har ukrainska flyktingar hämtats upp i Warszawa och vid polsk-ukrainska gränsen. Effekterna av Putins krig mot Ukraina har kommit till Arvika, liksom till stora och små orter i andra EU-länder.

De ukrainska flyktingarna har genom massflyktsdirektivet rätt att komma och viljan till stöd är stor. Men när den goda viljan ska omsättas i boenden, skolor till barnen och jobb med löner det går att leva på, riskerar det att bli krock mellan gamla regler och nya behov. Det råder osäkerhet om vem som ansvarar för vad. Och om vad massflyktdirektivet egentligen betyder när det kokas ner till en stad i en kommun, trots att viljan är stor och mottagandet varmt.

Johan Hellström är enhetschef på AMI i Arvika, och den som har ansvaret för att ta emot de ukrainska flyktingarna.

- Vi var inte helt förberedda när bussarna kom, utan vi fick försöka lösa situationen efter bästa förmåga. De som hämtat flyktingarna blev besvikna på att kommunen inte kunde ta ett helhetsperspektiv, men det fungerar inte så, berättar Johan Hellström, enhetschef vid kommunala Arbetsmarknads- och integrationsträning, AMI, i Arvika.

Det gick snabbt för EU att reagera när världen vaknade till Rysslands invasion av Ukraina den 24 februari. I början av mars var Massflyktsdirektivet på plats, liksom en rad sanktioner mot Ryssland och dess oligarker. Så var också ambitionen att så snabbt som möjligt minska Europas beroende av rysk olja och gas.

- Allt överskuggas av Rysslands invasion av Ukraina, säger parlamentariker Malin Björk, Vänstern.

Enighet och handling

När Europaparlamentet samlas i Strasbourg den 7 mars är kriget på allas läppar. De ukrainska flaggorna vajar sida vid sida med EU-flaggorna och parlamentarikerna förmedlar både förstämning, upprördhet och stolthet över ett handlingskraftigt och enat EU.

Ylva Johansson talar i EU-parlamentet under debatten om flyktingkrisen i Ukraina. FOTO: EU-parlamentet.

På plats är också kommissionär Ylva Johansson, som under kriget första veckor besökt den polska gränsen och själv bevittnat flyktingströmmarna. På kvinnodagen talar hon i parlamentet och berättar om lilla Mia, som föddes i Kievs tunnelbana medan hennes mamma sökte skydd undan Putins raketer. Och hon varnar för att 800 000 gravida kvinnor i Ukraina riskerar att behöva göra det samma.

Hon konstaterar att under krigets två första veckor är flyktingströmmen från Ukraina fler än de flyktingar som sammanlagt kom till Europa under 2015 och 2016. Ukraina och dess folk behöver stöd och Ylva Johansson är stolt över EU:s handlingskraft så här långt.

- Förra veckan bevittnade jag den mest imponerande solidaritet från EU. Det var när vi enades och fördömde Putins aggression och vårt beslut att stödja Ukraina och när ett enat Europeiskt råd sa ja till förslaget att aktivera ”The Temporary

Protection Directive” (Massflyktsdirektivet). Och som ni vet i det här huset är det direktivet 20 år gammalt och har aldrig hittills aktiverats, sa kommissionär Ylva Johansson i EU-parlamentet den 8 mars 2022.

Starkt stöd till ukrainska flyktingar

Massflyktsdirektivet har också stöd hos de svenska parlamentarikerna, oavsett parti. Alla talar med bestörtning om kriget.

- Det är större flyktingströmmar nu än 2015, men också möjlighet till snabbare integration. Många har familjeband i andra länder i Europa och vet vad de vill. Det är positivt att Polen, Ungern och Tjeckien tar stort ansvar nu, men det kommer inte att hålla i längden. Fler måste ta ansvar, säger Tomas Tobé som företräder Moderaterna.

Han anser att kriget i Ukraina skapar förutsättningar för att lösa migrationsknuten som funnits inom EU.

- Länder som tidigare sagt att de inte vill ha en europeisk flyktingpolitik är nu de som vill ha det. Allt fler inser detta och nu är det inte längre bara till länderna i syd som flyktingarna kommer.

När kriget bröt ut ville Miljöpartiets Pär Holmgren och Jakob Dalunde omedelbart skrida till handling. De for till gränsstaden Medyka i Polen för att hjälpa till och beskriver att de mötte en enorm insats från polska volontärer, inte minst pojkscouts. På plats fick de kontakt med World Central Kitchen, som efterlyste tält, stolar och bärkassar.

- Så vi åkte och köpte fyra tält, som vi smällde upp. Och stolar och bärkassar. Vi plockade också skräp, berättar Pär Holmberg och Jakob Dalunde.

Den 8 mars, hade två miljoner ukrainska flyktingar korsat gränserna till framför allt Polen, Ungern och Moldavien. I dag, i mitten av maj, är 5,5 miljoner människor på flykt från Ukraina, medan det finns minst 7 miljoner flyktingar inom Ukraina. De som lämnar landet är oftast kvinnor och barn.

Att omfattas av massflyktsdirektivet innebär att de som flyr Ukraina får uppehållstillstånd i ett år med möjlighet att stanna i tre år. Efter att ha registrerats hos Migrationsverket får flyktingen ett samordningsnummer och arbetstillstånd. Barn har rätt till skola och vård, vuxna har rätt till vård som inte kan vänta. De blir inte folkbokförda i Sverige och har heller inte rätt till familjeåterförening.

Stora beslut och praktisk verklighet

Flyktingar är i Sverige statens ansvar, också ekonomiskt, och det är detta som trasslar till det när flyktingbussarna rullar in i Arvika. Volontärerna, som tagit sig ner till Polen med bussarna för att hjälpa flyktingar att komma vidare, har en förväntan på sin hemkommun att de ska ställa upp och det

gör kommunpolitikerna i Arvika. De ordnar genast, samma kväll, fram lägenheter utan att ha en aning om de får tillbaka pengarna som lägenheterna kostar. Volontärer skrapar ihop sängar, bord och husgeråd. Andra vädjar till kommuninvånare om ekonomiska bidrag för att köpa presentkort som kan användas till mat och andra förnödenheter.

- Mycket var oklart i början och ingen visste vad som gällde. Då gällde det mest att se till att flyktingarna fick tak över huvudet och kommunen bestämde sig för att stå för hyran. Vi hade ingen aning vilket stöd vi hade för det i lagen, men tog en rövare och hoppades vi skulle få ersättning av staten senare, berättar Johan Hellström vid AMI i Arvika.

Ingen ska behöva flytta runt

Den 22 april beslutade kommunen att det var nödvändigt att tidsbegränsa den akuta lösningen för de ukrainska flyktingarnas boende, eftersom kommunen inte längre ansåg sig kunna stå för kostnader som egentligen är statens ansvar. Riskerna fanns då att flyktingarna skulle tvingas flytta till tillfälliga boenden i Migrationsverkets regi fram till den 1 juli. Då kommer det att fattas beslut om hur de ukrainska flyktingarna ska fördelas mellan Sveriges kommuner. Men Arvika kommun ville omvandla den akuta lösningen till något mera långvarigt innan dess. Genom många samtal med Migrationsverket och ett intensivt lobbyarbete har nu kommunen, som en av de första i Sverige, kunnat sluta ett avtal om långsiktigt boende med Migrationsverket.

- Vi vill att flyktingarna ska vara kvar här och ser dem som en tillgång. Ingen i Sverige ska behöva flytta runt och vi har bedrivit lobbyarbetet genom Sveriges kommuner och regioner, SKR, och länsstyrelsen för att undvika det. Därför ville vi få ett avtal med Migrationsverket om långsiktigt boende. Nu vet vi att de här människorna blir kvar här och att vi får kostnadstäckning för boende och en del möbler, säger Johan Hellström.

Idag finns 134 flyktingar från framför allt östra Ukraina i Arvika. De flesta vuxna är kvinnor och hälften alla är barn. De små har fått plats på förskolor och de större barnen går i skola.

- Nu har de flesta landat och tillvaron är lite tryggare. Nu vill de flesta komma i gång med arbete och få inkomster, säger Johan Hellström.

Linda Östanbo på Kompetenscentrum utbildar vikarier åt Arvika kommun. Lektionssalen bilden är tagen i vår tidigare Arbetsförmedlingens men kommunen har nu tagit över och här hålls nu samhällsinformation för nyanlända ukrainska flyktingar.

Idag får de ukrainska flyktingarna samma belopp per dag som asylsökande. Det är 71 kronor för ensamstående och mellan 37 och 50 kronor för barn mellan 0 och 17 år. Många önskar arbete och näringsliv och kommun efterfrågar också arbetskraft. Men matchningen är mer komplicerad än så. Även om många ukrainare har utbildning och yrkeserfarenhet som skulle kunna vara relevanta så är språket ett hinder. Cirka 20 procent av de som kommit till Arvika talar engelska, de andra inte.

Och de som kommer enligt Massflyktsdirektivet omfattas inte av Svenska för invandrare, SFI. I stället arbetar volontärer med språkkaféer och liknande. Praktik av olika slag fungerar heller inte eftersom inga försäkringar täcker de som kommer in på arbetsmarknaden på detta sätt.

Lång väg till jobb

Så snart som flyktingarna har samordningsnummer faller det på Arbetsförmedlingen att kalla till intervju. Men nästan alla behöver tolkar, så det kommer att ta tid, konstaterar Johan Hellström. Han efterlyser också tydligare regler för vem som ansvarar för vad – staten eller kommunen.

- Vår viktigaste uppgift som kommun är att ge flyktingarna stöd och ett nätverk där de träffar företagare. Forskning visar att det som krävs för att personer som står längre från arbetsmarknaden nyanlända ska komma in på arbetsmarknaden är subventionerade jobb, hög handläggartäthet och riktade arbetsmarknadsåtgärder. Som kommun har vi inte tillgång till de åtgärderna utan det ligger på Arbetsförmedlingen, säger Johan Hellström.

Han har arbetat med flyktingströmmen från Syrien och andra flyktinggrupper och märker att de ukrainska flyktingar får mer uppmärksamhet och mer stöd.

- Det är bra att folk vill hjälpa till, men vi måste behandla alla rättvist och det har stuckit andra flyktingar i ögonen att ukrainarna får mer hjälp. Jag hoppas att den här flyktingvä-

gen innebär ett paradigmskifte i synen på flyktingar och att alla får ett lika bra mottagande oavsett var man kommer ifrån. Alla behöver en meningsfull sysselsättning och att få tillgång till svenska språket. Jag önskar åtgärder som gör att det blir enklare och går snabbare.

Nordisk fokus på nye job uden diskrimination

Opkvalificering og ligestilling vil fylde i de nordiske landes samarbejde om arbejdsliv de kommende år.

NYHET

26.05.2022

TEKST: MARIE PREISLER

Nordens lønmodtagere skal ruste sig til, at nogle job forsvinder og nye opstår i den grønne omstilling, som er i gang i Norden. Det vil derfor stå højt på dagsordenen i samarbejdet mellem de nordiske ministre for arbejdsliv, at arbejdsstyrken i Norden behøver opkvalificering til de nye job.

Samtidig bliver der behov for nordisk samarbejde om at sikre, at det nordiske arbejdsmarked stadig byder på ordentlige arbejdsvilkår uden diskrimination.

Det fremgår af programmet for samarbejdet om arbejdsliv mellem de nordiske lande for årene 2022-2024, som nu er publiceret og kan læses på fire sprog på norden.org.

Ni mål

Nordisk samarbejde om at uddanne og opkvalificere arbejdsstyrken i de nordiske lande er et af i alt ni konkrete strategiske mål i programmet – køreplanen – for arbejdet i Nordisk Ministerråd for Arbejdsliv frem til 2025. Opkvalificering er et højt prioriteret mål, og det bliver i programmet begrundet med, at nye kompetencer og omskoling er nødvendig. Ellers er arbejdstagerne i Norden ikke klar til de nye job, som vil opstå samtidig med, at andre job forsvinder, når Norden indfrier det overordnede strategiske mål for det nordiske samarbejde frem mod 2030: Norden som verdens mest grønne, konkurrencedygtige og social bæredygtige region.

Ligestilling overalt

Et andet strategisk mål i programmet er at samarbejde om et godt arbejdsmiljø også i nye grønne job, og et tredje fremhævet mål i programmet er at styrke lige behandling og ligestilling i arbejdslivet, så arbejdstagere ikke diskrimineres på grund af alder, køn, kønsidentitet, seksualitet, etnicitet, religion eller anden trosopfattelse og funktionshindringer. Det skal være en målsætning i alt nordisk samarbejde om arbejdsliv.

Det nordiske samarbejde om arbejdsliv vil i perioden også trække på viden og anbefalinger fra forskningsprojektet "The future of work", og i 2024 vil ministerrådet markere 70-årsjubilæet for Overenskomst om fælles nordisk arbejdsmarked som et grundelement i det nordiske samarbejde.

Nordisk Institution for Videreuddannelse inden for Arbejdsmiljøområdet (NIVA) er også en del af det nordiske samarbejde på arbejdslivsområdet. Nordisk Ministerråd for Arbejdsliv samarbejder også med andre nordiske institutioner som for eksempel Nordens Velfærdscenter (NVC) og NordForsk. Derudover medfinansierer ministerrådet for arbejdsliv Nordjobb-programmet - et mobilitets- og udviklingsprogram for unge nordboere, der ønsker at arbejde i et andet nordisk land (www.nordjobb.org).

Efter ett par gula kort - sämja med EU om svenska etableringsjobb

Sverige kommer att kunna använda 4,2 miljarder kronor i statsbidrag till så kallade etableringsjobb för nyanlända och långtidsarbetslösa arbetstagare. Det står klart sedan Europeiska kommissionen har godkänt en helt ny modell för att stimulera företag att anställa personer som har särskilt svårt att få in en fot på den svenska arbetsmarknaden.

NYHET

26.05.2022

TEXT: KERSTIN AHLBERG

Etableringsjobben bygger på ett initiativ från svenska LO, fackförbundet Unionen och arbetsgivarorganisationen Svenskt Näringsliv.

För att anställa arbetstagare på etableringsjobb måste företaget omfattas av ett särskilt kollektivavtal om etableringsjobb där lönen är lägre än enligt det ordinarie kollektivavtalet. Staten betalar sedan mellanskillnaden upp till den ordinarie kollektivavtalsenliga minimilönen (efter skatt) direkt till arbetstagaren. Dessutom betalar staten in avgifter till pensionssystemet.

Ett etableringsjobb kan vara i högst två år och avsikten är att det ska övergå i en vanlig tillsvidareanställning. Tidigare former av subventionerade anställningar har kritiserats för att företag har kunnat utnyttja dem för att ersätta reguljära anställningar. LO, Unionen och Svenskt Näringsliv understryker nu att den nya anställningsformen inte ska användas i första hand för att arbetsgivarna ska sänka sina arbetskraftskostnader, och de kommer att inrätta en partssammansatt nämnd som ska övervaka hur kollektivavtalen om etableringsjobb tillämpas och efterlevs.

Huvuddragen i den nya modellen drogs upp i en avsiktsförklaring mellan regeringen och de tre organisationerna redan 2018, men för att kunna införa den behövde regeringen ett godkännande från kommissionen. Eftersom staten ska betala en del av arbetsgivarnas lönekostnader måste kommissionen ge grönt ljus, så att subventionen inte snedvrider konkurrensen och strider EU:s regler om statsstöd. Det är det godkännandet som Sverige nu har fått.

Och om relationerna mellan Sverige och EU på sistone har varit lite frostiga (gula kort både för minimilönedirektivet och direktivet om plattformsarbetet) så blev det nu med beröm godkänt. Den ansvariga kommissionären Margrethe Vestager underströk i ett pressmeddelande att kampen mot

arbetslösheten har högsta prioritet för EU och att modellen med etableringsjobb gör det möjligt för Sverige att pröva nya sätt att hjälpa missgynnade arbetstagare att komma in på arbetsmarknaden, utan att snedvrider konkurrensen på ett otillbörligt sätt.

Kommissionen kom faktiskt fram till att de tilltänkta statsbidragen är proportionella trots att de i enstaka fall kan komma att bli högre per mottagare än de 50 procent av arbetsgivarens investeringskostnad som brukar gälla. I de allra flesta fall kommer subventionen ändå att ligga nära den gränsen. Dessutom är denna högre subvention ett resultat av breda förhandlingar mellan fackförbund och arbetsgivarorganisationer om vad som är rätt lön för etableringsjobben, tillägger kommissionen. En lite oväntad, men välkommen; bugning för den svenska modellen, alltså!

Grusade förhoppningar vid den finsk-ryska gränsen

"Parikkala är en kommun som man oftast bara kör förbi", konstaterar kommundirektör Vesa Huuskonen, bara till en liten del på skämt. Parikkala är en åldrande jordbrukskommun i sydöstra Finland, på gränsen mot Ryssland. Planerna på en internationell gränsövergång har skrotats på grund av det förändrade internationella läget.

NYHET

26.05.2022

TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO: CATA PORTIN

Den lilla landskommunen Parikkala ligger i den södra delen av finska Karelen. De större städerna i närheten är Villmanstrand (Lappeenranta) och Nyslott (Savonlinna).

Inom synhåll i öster ligger Ryssland. Efter Sovjetunionens anfall mot Finland 1939 inleddes det så kallade Vinterkriget. Det slutade med att Finland måste avstå från stora landområden, bland annat Viborg och flera andra kommuner.

Evakuerade från Parikkala i Karelen anländer med tåg till Vilppula i juni 1941. Foto: Försvarsmakten, SA-kuva

Över 400 000 finländska karelare placerades på annat håll i Finland. De förlorade sina hem och allt det de inte kunde ta med sig. Parikkala förlorade en tredjedel av kommunens yta som i stället övergick i sovjetisk ägo då gränserna ritades om.

Parikkala satsar på mjölkkor och gränsbevakning

Parikkala är den största jordbrukskommunen i regionen. Många håller mjölkkor, på gårdar med hög grad av automatisering. Centern är det största partiet i kommunen.

Förutom det internationella mullret har kommunen andra källor till oro.

Liksom i resten av Finland är man beroende av arbetskraft utifrån. Med stängda gränser får man leta längre bort. Det gäller såväl i jordbruket som i servicenäringarna, eller vård och omsorg.

Generationsskiftet är ett problem i Parikkala. Många yrkesverksamma och företagare närmar sig pensionsåldern, men nästa generation har flyttat bort, säger kommundirektör Vesa Huuskonen. Inom några år är hälften av kommunens 4700 invånare över 65 år.

Vi möter kommundirektören Vesa Huuskonen på gränsövergången vid Kolmikanta gränsstation mot Ryssland. Han har själv gjort en tidigare karriär inom gränsbevakningen.

Virkesimport öppnade gränserna

I Syväoro ligger gränsbommen, bakom en liten byggnad för gränsbevakning och tull. Några meter vidare kommer den egentliga gränsen mellan Finland och Ryssland. Några hundra meter längre bort vajar den ryska flaggan vid motsvarande barack för de ryska gränsvakterna.

Gränsövergången kategoriseras som tillfällig, vilket gör att trafiken är begränsad till godstrafik. Det syns på vägarna att det har gått många transporter.

Virkesexporten är det som har hållit i gång gränstrafiken här. Två tredjedelar av Finlands virkesimport har kommit från Ryssland och måste nu ersättas på annat håll, med ökad avverkning hemma för att hålla industrin i gång i Finland.

Ryssland har sedan några år infört olika exportbegränsningar för virke, som björkmassaved för papperstillverkning. Trafiken tunnades ut ytterligare då EU:s sanktioner drabbade allt fler produkter, t.ex. sågat virke. Energived som inte kan utnyttjas i Ryssland, används i Finland till energiproduktion. Sju lass per dag gick via Parikkala.

Tomma godsvagnar vid gränsövergången till Ryssland.

Politisk vilja: Internationalisering

I Parikkala hade man stora planer på en internationell gränsövergång. Initiativet kom från Ryssland, och Parikkala lyckades övertyga den finländska regeringen om det positiva i planerna på en internationell övergång. I regeringsförhandlingarna 2019 önskade partierna göra handeln med Ryssland flexiblare. Det året registrerades över 24 000 gränsövergångar här.

För att trafiken skulle bli smidigare ville man utreda möjligheten att öppna ett internationellt gränsövergångsställe i Parikkala. I kommunen hoppades man det skulle vara klart år 2024.

Projektet ansågs passa in bland de projekt som ökar regionens dragkraft och ökar säkerheten och smidigheten vid gränsövergångarna. Programmet skulle delvis finansieras av Europeiska kommissionen.

-Vi hade stora förhoppningar om att utveckla övergången efter coronastängningen. Man ville förlänga öppethållningstiderna och göra den mer internationell. I den närliggande operastaden Nyslott hoppades man på ett stort antal turister från St Petersburg via den nya öppningen som också skulle tillåta persontrafik.

Man hann sätta i gång med stora projekt för vägförbättringar och en ny vägkorsning. Nu har alla stora projekt om internationalisering lagts på is, både på regional nivå och i samarbete och finansiering med EU. Tullens och Strålsäkerhetscentralens utrustning blir också obehövlig.

- Arbetet blir inte helt onödigt eftersom den tunga trafiken på riksväg 6 behöver säkrare lösningar. Annars kan det verka som om pengarna har kastats i sjön, beklagar kommundirektör Vesa Huuskonen. Själva gränsstationen, både på den finska och ryska sidan kunde också ha krävt upprustning.

Gränsen ger jobb

Projektet är inte längre aktuellt, och blir det knappast på lång tid befarar man i Parikkala.

Själva gränsstationen behöver inte bemannas eftersom bomarna nu är nere på båda sidor om gränsen.

Men gränsen måste ju bevakas. Nu kanske mer än förr, med ett Ryssland i krig i Ukraina, och ett Finland på väg in i försvarsalliansen Nato.

Gränsbevakningsväsendet är en stor arbetsgivare i området, och ger jobb åt många som kommer från gränstrakterna. De anställda behöver inte vara rädda för arbetslöshet bara för att trafiken ligger nästan helt nere.

Under den första coronatiden var det många av gränsbevakarna i öster som förflyttades till gränsen mot Sverige och Norge i norr. De hade ju erfarenhet från en rysk gräns som verkligen var stängd.

Kommundirektör med gränserfarenhet

Vesa Huuskonen valdes till kommundirektör i Parikkala år 2014. Då fungerade han som direktör för den finska Gräns- och sjöbevakningsskolan i grannstaden Imatra. Före det hade han en lång rad uppdrag inom gränsbevakningen och försvarsmakten. Han har en examen som generalstabsofficerare. Huuskonen har alltså inte den klassiska tjänstemannabakgrunden för en kommundirektör.

Då han valdes var han ännu officer, och därför politiskt obunden. Det passade bra för den centerpartistiskt ledda kommunen. Senare har han kandiderat i riksdagsvalet för Samlingspartiet, Finlands mest Natopositiva parti sedan länge. Själv ser han sin militära bakgrund som nyttig för att leda en kommun som gränsar till Ryssland, och han har studerat ryska språket.

Eftersom han också har jobbat på Inrikesministeriet i Helsingfors anser han sig kunna pappersexercisen, han har också fungerat som föredragande i ministeriet och för Finlands regering. Han antar att kommunens beslutsfattare också antog att han hade de rätta kontakterna att påverka i Helsingfors, tack vare sin bakgrund och gränsexpertis.

Eftertanken

Öppnande av gränserna kan kritiseras nu efteråt, men då fanns det en stark tilltro till att Ryssland så småningom skulle bli en "bra partner", en rättsstat som uppfyller alla kriterier. Det trodde man ganska länge i Finland, och ännu längre här i regionen, noterar Vesa Huuskonen.

- År 2014 var redan dramatiskt, vi kanske tänkte att det var en lokal tvist i Krim och östra Ukraina, säger Vesa Huuskonen. Men man hoppades också på ökad välfärd i gränsområdet. Nu fördöms förstås det massiva anfallet och krigsbrotten.

- På ett sätt är vi besvikna på Ryssland och framför allt på den ryska ledningen. Många här har ryska vänner och kontakter. Några tiotal ryssar bor här, och det finns också en del ryskägda sommarstugor i området. Här förhåller man sig positivt till ryssarna.

Som kommunalt anställd vill Vesa Huuskonen inte ge så många officiella kommentarer om finländsk utrikes- och säkerhetspolitik. Men det låter som om han är överens med en stor del av Finlands befolkning, om att statusen som Nato-land ökar säkerheten vid gränsen mot öster.

Gränshandel i kris - tsarens lyxmode lockar varken ryssar eller finländare i Vaalimaa

Några av butikerna i Zsar Outlet Village har slutförsäljning. De flesta ger 30-70 % rabatt på de välkända märkesvarorna som skulle locka ryska turister att shoppa, direkt vid gränsövergången i Finland.

NYHET

26.05.2022

TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO: CATA PORTIN

Många finländare har i tiderna åkt över till Ryssland för att köpa billig bensin, vodka och livsmedel eller för att se den gamla finländska staden Viborgs förfall.

Ryssarna gjorde tvärtom när muren föll och det blev enklare att köpa lyx i väst. Under en lång tid hade Stockmanns varuhus varit den enda leverantören av västerländska lyxvaror och vardagsprodukter på plats i Ryssland. Senare ville ryssarna resa själva.

Zsar Outlet Village är ett stort köpcenter för lyxprodukter.

Shoppingturisterna sökte internationella produkter, i ett större utbud än det som erbjöds i det nya Ryssland. Finland tog med förvåning emot ryssarna som tidigare inte ansågs ha några pengar.

Dyrt bygge för dyra produkter

På senare år har man byggt upp flera nya köpcentra intill gränsövergången i Vaalimaa, där E18 fortsätter till Viborg och St Petersburg via den ryska gränsstationen Torfjanovka. Köplystna ryska turister behöver inte åka ända till Helsingfors.

Det mest spektakulära köpcentret är Zsar Outlet Village. Det öppnade inför julhandeln år 2018. Det har tills vidare inte varit någon ekonomisk framgång, även om besökarantalet har stigit efter starten.

Inuti köpcentret är det ödsligt. Endast hälften av butikssalen har varit uthyrd den senaste tiden. Trettio butikslokaler av de sextio var i användning under vintern. Några av de internationella företagen har tagit paus, men ska återkomma om gränsen till Ryssland öppnas och resenärerna återvänder.

Det cirkulerar rykten om konkurs eller total stängning. Men moderbolaget har redan genomgått en företagssanering, ett alternativ till konkurs. Det ger möjlighet att fortsätta.

Det är inte många kunder i det exklusiva shoppingcentret. Både corona och kriget i Ukraina har gjort det svårt att få lönsamhet.

I början av coronakrisen höll man stängt i flera månader. Sedan började man rikta in sig också på finländska shoppare, även om shoppingcentret ligger avsidet för den som inte är på väg över gränsen. Förutom coronakrisen har kriget i Ukraina gett följdverkningar. Sanktioner och höjda priser ökar problemen.

Förstärkning vid gräns- och tullkontrollen

Några hundra meter från köpcentret ligger gränsen. Vaalimaa gränsövergångsställe är en enorm anläggning för gränsbevakning, tull och coronakontroll. Antalet gränsövergångar har sjunkit märkbart, av många orsaker som inte enbart är coronarelaterat.

Gränsbevakningsväsendet pekar på att säkerhetsmiljön har blivit alltmer oberäknelig och svåröversäglig. Den militära spänningen i Ukraina utmanar också säkerheten i Finlands närområde. Gränsbevakningsväsendets kapacitet ökar därför.

Det förändrade säkerhetsläget har medfört att Finland nu är på väg in i försvarsalliansen Nato. I årets andra tilläggsbudget lägger regeringen till cirka 650 miljoner euro på att stärka gränsövervakningen, cybersäkerheten, flyktningmottagningen och befolkningsskyddet. Man beaktar att detta snart är Natos gräns mot öst.

Staket mot organiserad flyktingström från öst?

Det har också varit tal om att bygga ett staket längs gränsen. Man är rädd för störande aktiviteter från Ryssland efter Finlands beslut om Nato-anslutning.

Det är framförallt oppositionspartiet Sannfinländarna som varnar för en okontrollerbar mängd flyktingar som ska komma in över gränsen från Ryssland. Gränsbevakningsväsendet hänvisar till vad som skedde vid Polens och Baltikums yttre gränser i november ifjol, när Belarus lät flyktingar ta sig över gränsen.

- Vi upprätthåller beredskapen och har alltid gjort det, över alla situationer som kan uppstå, säger Jani Westman.

Vid de officiella gränsövergångarna är det ytterst lugnt. Gränsbevakningens vaktchef i Vaalimaa Jani Westman intygar att det är lugnare än vanligt.

- Före pandemin hade vi 10 000 gränsövergångar på ett dygn. Nu är det bra om vi har en livlig dag med 2000 övergångar. Bilarna är färre än 100 under en dag, beräknar Westman och talar om en bråkdel i jämförelse med förr.

Den livligaste tiden infaller kring klockan 11 på förmiddagen. Tre olika ryska bussbolag åker med passagerare från St. Petersburg till Helsingfors och återvänder på kvällen. Ett litet antal personbilar kör över gränsen, som för tillfället är öppen endast dagtid.

Det är glest med trafik vid gränsövergången i Vaalimaa.

Däremot är varutransporterna nästan helt borta. Långtradare och lastbilar med ryska eller belarusiska registerskyltar släpps inte längre över gränsen. Många varor är ju också på svarta listan och får inte föras till eller från Ryssland.

Uppväxt vid gränsen

Jani Westman har bevakat gränsen i hela sitt liv. Han växte upp intill gränsen i Ilomantsi längre norrut, med en far som också var gränsbevakare.

Jani Westman har jobbat inom gränsbevakningen i 19 år, huvudsakligen i Vaalimaa, men med en period på 8 år vid Helsingfors-Vanda flygfält.

Han har studerat ryska och besökt grannlandet i ungdomen. Men nu är det över 10 år sedan senast, så Westman har ingen uppfattning om situationen på den ryska sidan eller hur läget vid gränsen har förändrats.

Han kan inte heller kommentera läget på gränsstationerna, eller hur många som jobbar på dem, det är operativ information.

Passfriheten förenklar gränsformaliteter i de fem nordiska länderna. Jani Westman berättar att han ibland turistar i Norge och Sverige, och uppskattar enkelheten vid gränsövergången. Men någon chans att den stränga gränskontrollen vid östgränsen ska förändras vid östgränsen ser han inte. Som uppvuxen vid en sluten gräns är han van vid de här förhållandena.

- Någon gång trodde jag kanske att visumfriheten mellan Finland och Ryssland skulle kunna införas. Men annars öppnas gränserna nog knappast. Visumfriheten har det talats om så länge, Men det är visst Ryssland som vill ha det så.

Jani Westman antar att det mer är en fråga för Ryssland än för EU- och Schengenländerna.

Parikkala satsar på pigor, sikar och en egenartad skulpturpark

Det finns ett gammalt uttryck om att "pigorna från Parikkala och siken från Simpele är bättre än någon annan stans". Pigan står staty i kommuncentret och siken simmar i sjön. Men det är en skulpturpark med 255 yogande betongskulpturer som lockar flest besökare.

NYHET

26.05.2022

TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO: CATA PORTIN

Den amerikanska resetidskriften Condé Nast Traveler korade 2019 skulpturparken till en av de 20 "mest skrämmande platserna i världen."

Drygt 500 skulpturer av betong fyller en halv hektar runt den självlärd konstnären Veijo Rönkkönens hemgård.

Han började gjuta sina verk på 1960-talet. Många sägs vara självporträtt som beskriver en svår barndom. Drygt 250 av statyerna avbildar konstnären själv i olika yoga-ställningar.

Skulpturparken är öppen året runt, men på vintern är skulpturerna delvis gömda i snön. Den här bilden visar några av de 250 skulpturerna som står i yogapositioner.

Konstnären var känd som en blyg och excentrisk enstöring. Så småningom började trädgården fyllas av tusentals beundrande gäster som uppskattade lekfullheten och idén om en skulpturpark under öppen himmel.

Rönkkönen i sin tur uppskattade besökarna och berömmelsen. I ett reportage i svenska Yle heter det:

"Den mest förtrollande delen av parken består av 255 yogande skulpturer. Att gå bland dem, betrakta deras fulländade positioner, deras vilsamma blickar och mossbelupna kroppar får tiden att stanna. Hur kan betong uppvisa sådan spänst?"

Konstnären Veijo Rönkkönen avled överraskande år 2010. Men en konstintresserad företagare köpte parken som nu drivs av en kulturförening. En del av statyerna har hunnit bli i dåligt skick, men kan nu räddas med privata medel.

Ett kafé vid ingången till området har dessutom blivit kommunens lönsammaste företag, skämtar kommundirektören Vesa Huuskonen.

I Parikkala anses statyparken vara internationellt viktig och en av de största samlingarna av den här konstgrenen. I Fin-

land kallas denna outsiderkonst för ITE-konst, en förkortning för självskapat liv. Genren påträffas ofta på just den finska landsbygden. (Läs mer här:)

Förflyttar man sig till torget i Parikkala möter man också en skulptur, "Pigan från Parikkala".

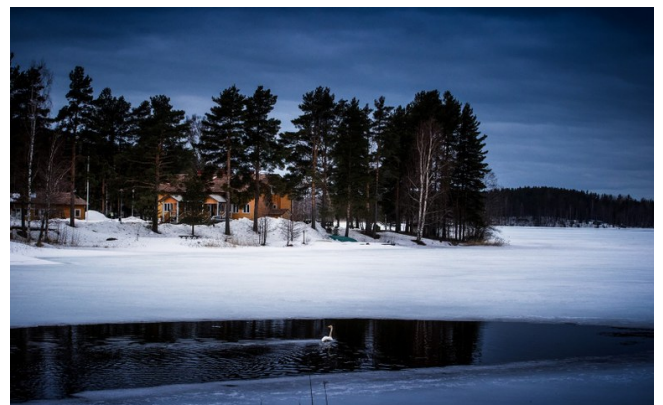

Vid kommuncentret finns det en skulptur som kallas Parikkalan Pikkupiika (Pigan från Parikkala).

Statyn ritades av Marjaana Tykkyläinen, en konstnär från grannkommunen Rautjärvi. Statyn förvärvades av Föreningen för Kalevala-kvinnorna i Parikkala. I Parikkala har en "Pikkupiika" valts som kommunens ansikte utåt varje år sedan 1987.

Till kommunens historia hörde att sända iväg de äldsta döttrarna som hembiträden så långt som till St Petersburg. De arbetsamma flickorna blev uppskattade. Kommunen ville gärna uppmärksamma de starka karelska kvinnorna och den gamla formen av internationell arbetspraktik för de unga, på den tiden när gränsen var öppen också österut.

Reser man vidare längs riksväg 6 går den tätt längs den finländska gränsen mot Ryssland. Här ligger "Porten till Ladoga", där Spaho Bogucanin erbjuder fiskprodukter av hög kvalitet och turistövernattning i en gammal gränsbevakningsstation, vid Simpelesjöns strand.

"Porten till Ladoga". Innan Finland avstod från stora landområden i Karelen till Sovjetunionen gick gränsen vid Ladoga-sjön som är Europas största insjö.

Spaho Bogucanin - allmänt kallad Caki - kommer ursprungligen från Bosnien, men har jobbat länge inom turistbranschen i Finland.

Han hyr in sig som egen företagare med hotell och restaurang i den upprustade gränsbevakningsstationen och en butik med förädlade fiskprodukter intill. Hotellet har kapacitet för ett tjugotal gäster, restaurangen rymmer trettio gäster.

Två halvfärdiga hotellbyggnader står på tomten sedan tio år. Den ursprungliga ägaren avled, dödsboet har inte slutfört projektet och hela området har varit till salu redan länge.

Spaho Bogucanin har inte planer på att ta över ägandet. Det kostar för mycket att äga, upprätthålla, och att anställa personal. Hans barn har hjälpt till i företaget, men vill fortsätta skolgången och kommer förmodligen att flytta vidare söderöver, misstänker man i familjen. Så är det i många företag i Parikkala.

Priset sällan ett problem för ryska turister

Inom turistnäringen hoppades man i år på ett liv efter corona. Men i stället blev det krig i Ukraina. Och det är sommarsäsongen som avgör lönsamheten i turistanläggningarna.

Det är få ryska turister i Spaho Bogucanins fiskbutik. De som kommer uppskattar att han talar ryska med dem, och de gillar de hemrökta eller gravade fiskprodukterna och konserverna. Fisken kommer både från sjön intill och från norska laxodlingar. Bogucanin klagar på de allt högre partipriserna på fisk.

Det är tomt på ryska turister i på grund av kriget i Ukraina.

Priset är inte alltid ett problem för de ryska turisterna, som ofta hyr eller äger ett eget fritidshus på den finländska sidan eller vid Ladogas stränder. Det var den ursprungliga tanken i hela turismstrategin, att locka kräsna ryska turister som vill ha fullständig service och har råd att betala. De turisterna har nu uteblivit.

Å andra sidan har många finländare ägnat sig åt inrikesturism under coronatiden. Det kommer också bilturister från de övriga nordiska länderna.

Nu är gränsen stängd för de flesta. Fiskarna har däremot fri passage mellan den ryska och den finska sidan av Simpelesjön.

Hoppas på återgång till det "normala"

Efter trettio år i Finland känner Spaho Bogucanin sig numera som finländare. Han nämner också naturskönheten i Finland och i södra Karelen.

- Tidigare var mitt hjärta i Jugoslavien, men det landet finns ju inte längre. Där var det inbördeskrig, som är den värsta formen av krig. Då hade Caki redan kommit till Finland. Men han minns hur Nato inte lyckades hjälpa till. Det blev folkmord i Srebrenica, 8000 pojkar och män. Därför är hans första förhoppning att kriget i Ukraina ska upphöra.

Spaho Bogucanin framför den gamla gränsbevakningsstationen.

- Nu ser vi i Ukraina hur kriget knackar på dörren. Liksom i Bosnien är det de civila som lider först, med råa mord. Alla dödsoffer är för många.

Spaho Bogucanin hoppas att det kan bli normalt igen vid gränsen mellan Finland och Ryssland.

- Många i Ryssland är förstas beroende av media som ger en förvrängd bild. Men många besökande ryssar verkar skämmas, eller åtminstone inte hoppas på krig. Men ingen har frågat dem.

Världen är trots allt full av goda människor - och de finns också i Ryssland. De är mer än välkomna också till Spaho Bogucanins fiskbutik och turistanläggning, som kan bli rysarnas port till Finland.